

Діяльність класного керівника. Робота з батьками

Умовою успішної виховної діяльності з учнями є співробітництво класного керівника з батьками, адже родина впливала і продовжує значно впливати на процес розвитку особистості дитини

Ключові слова: виховна робота, пріоритетні напрями, класний керівник, аналіз виховного процесу, цілі та задачі виховання, класний колектив.

Структура публікації:

- Робота з батьками.
- Вивчення стану й ефективності виховного процесу у класі.
- Можливі додатки до планування виховної роботи у класі.

«Робота з батьками» - це п'ятий розділ плану виховної роботи класного керівника.

Зробити батьків активними учасниками педагогічного процесу - це важлива й відповідальна задача вчителя. Рішення даної задачі представляється можливим, якщо у плані роботи знайдуть відображення такі напрями діяльності класного керівника з батьками:

- вивчення родин учнів;
- педагогічна освіта батьків;
- забезпечення участі батьків у підготовці та проведенні колективних справ у класі;
- педагогічне управління діяльністю батьківської ради класу;
- індивідуальна робота з батьками;
- інформування батьків про хід і результати навчання, виховання й розвитку учнів.

Робота в кожному з перерахованих напрямів складається з певної сукупності форм і способів діяльності. Їх вибір обумовлений цілями й задачами виховної роботи, особистісними та професійними особливостями класного наставника, традиціями школи та класу, своєрідністю складу учнів та їхніх батьків, тенденціями розвитку виховних відносин у класному колективі, принципами взаємодії вчителя й батьків.

Порада вченого. Професор Н. Щуркова радить класному керівнику будувати взаємодію з батьками на основі таких основних ідей-принципів, як:

- звертання до почуття батьківської любові та її повага;
- уміння розглянути в кожному учні позитивні сторони, що дозволяють давати характеристику дітям з висування випереджальної позитивної оцінки;
- висока повага особистості батька й матері, їх батьківської турботи, їх трудової та громадської діяльності.

Які форми та методи роботи з батьками може використовувати вчитель? Постараємось відповісти на це запитання з огляду на раніше виділені нами напрями роботи класного керівника з батьками учнів.

Вивчення родин учнів дозволяє класному керівнику краще довідатись про дітей та їхніх батьків, зрозуміти стиль життя родин, ознайомитися з домашніми умовами розвитку особистості дитини. Цей напрям діяльності класного керівника відбивається у плані такими формами роботи, як відвідування родин учнів, анкетування, твори про родину, конкурс

творчих робіт учнів «Моя родина», тестування, педагогічні майстерні, ділові ігри з батьками, формування банку даних про родину та сімейне виховання.

Педагогічна освіта батьків планується відповідно до вікових особливостей дітей, цілей і задач навчально-виховного процесу, конкретних проблем, що виникають у ході спільної діяльності вчителя й батьків. Класний керівник включає у план лекції з педагогіки, психології, права, етики, фізіології та гігієни; батьківські збори; тематичні консультації; педагогічні практикуми з розгляду й аналізу різних ситуацій виховання дитини в родині та школі; огляд популярної педагогічної літератури для батьків; обмін досвідом виховання дітей у родині; вечір запитань і відповідей; день відкритих дверей та інші форми.

Забезпечення участі батьків у життєдіяльності класного колективу здійснюється класним керівником за допомогою включення їх у такі види взаємодії, як спільне планування виховної роботи у класі; колективні творчі справи; свята, вечори, концерти, КВК; відвідування театрів, виставок, бібліотек; прогулянки, походи, поїздки та подорожі; виставки творчих робіт, дні здоров'я; допомога в ремонтних роботах й естетичному оформленні класної кімнати; участь в обладнанні кабінету й виготовленні наочного приладдя; організація міні-гуртків і клубів.

Педагогічне управління діяльністю батьківської ради класу відбивається в таких пунктах плану виховної роботи: вибори батьківської ради, допомога у плануванні й організації її діяльності, робота із соціально неблагополучними родинами, установлення зв'язків із шефами, оточуючим соціумом, громадськістю.

Індивідуальна робота з батьками дозволяє встановити безпосередній контакт із кожним членом родини учня, домогтись більшого взаєморозуміння в пошуку шляхів розвивального впливу на особистість дитини. Тому класний керівник включає у план роботи відвідування родин учнів, індивідуальні бесіди з батьками, спільне визначення перспектив і засобів розвитку учня, педагогічні консультації, індивідуальні доручення.

Інформування батьків про хід і результати навчання, виховання й розвитку учнів здійснюється класним керівником за допомогою тематичних і підсумкових батьківських зборів, індивідуальних консультацій, перевірки щоденників учнів, складання карт розвитку дітей і таблиць результатів навчальної діяльності, ведення щоденників спостереження за процесом розвитку дитини чи зошитів досягнень учнів, написання батькам листів-характеристик, записок-повідомлень, вітальних листівок і листів подяки.

Розділ плану «Робота з батьками» учитель може оформити так, як це зробила К. Задо - класний керівник 5-го класу.

Строк проведення	Найменування справ
Вересень	1. Батьківські збори «Давайте познайомимось». 2. Анкетування батьків. 3. Вибори батьківської ради та планування її діяльності. 4. Формування картотеки родин учнів
Жовтень	1. Відвідування родин учнів.

	2. Збори батьків та учнів із планування спільної діяльності «Наші загальні справи». 3. День відкритих дверей. Екскурсія по навчальних кабінетах школи «Знайомимося з нашими вчителями». 4. Педагогічна консультація для батьків «Як допомогти дитині добре вчитись»
Листопад	1. Аналіз навчальної роботи за I чверть. Лист батькам про досягнення дітей у різних видах діяльності. 2. Лекція психолога «Пізнавальні процеси особистості й умови її розвитку». 3. Відвідування родин учнів. 4. Індивідуальні педагогічні доручення окремим батькам з підготовки до обміну досвідом на батьківських зборах на тему «Пізнавальні ігри в родині»
Грудень	1. Батьківські збори «Розвиток пізнавальних інтересів дітей у родині». 2. Виставка для батьків та учнів «Ми - люди творчі». 3. Колективна творча справа «Готуємось до Нового року»
Січень	1. Відвідування родин учнів. 2. Творчий звіт учнів перед батьками за підсумками II чверті. 3. Лижна прогулянка за місто разом з батьками
Лютий	1. Тематична консультація для батьків хлопчиків «У родині росте син». 2. КВК дітей і батьків
Березень	1. Свято мам і бабусь. 2. Тематична консультація для батьків «У родині росте дочка». 3. Спільне формування програми гуртка для дівчинок «Дівичі-майстрині» (ведуть мами). 4. Відвідування родин учнів
Квітень	1. Створення екрана успішності учнів. 2. Виставка кращих робіт учнів, зошитів, щоденників. 3. Лекція «Традиції сімейного читання». 4. Огляд літератури для батьків «Домашня бібліотека»

Травень	1. Анкета для батьків «Плани на літо». 2. Збори батьків та учнів «Підсумки року». 3. Підготовка листів подяки. 4. Концерт для батьків
Червень	1. Одноденний похід учнів і батьків «Визначні пам'ятки рідного краю». 2. Благоустрій класної кімнати

Шостим компонентом плану роботи класного керівника може стати розділ **«Вивчення стану й ефективності виховного процесу у класі»**. Необхідність включення цього розділу у план роботи класного наставника обумовлюється тим, що за відсутності достовірної, підданої ретельному аналізу інформації про розвиток особистості учнів, формування колективу класу, стан і результати виховного процесу ставиться під сумнів педагогічна доцільність усієї досить складної та трудомісткої діяльності вчителя та його колег.

Як об'єкти дослідження стану й ефективності виховного процесу у класі можуть бути вибрані:

- а) розвиток особистості учнів;
- б) формування класного колективу;
- в) наявність в учнів та їхніх батьків почуття задоволеності життєдіяльністю у класі.

При вивченні процесу й результатів розвитку особистості учнів класному керівнику варто скористатись діагностичними розробками вчених. Наприклад, хорошою підказкою педагогу є розроблена професором Н. Масловою діагностична схема «Загальний рівень розвитку особистості школяра».

Порада вченого. Доктор педагогічних наук Н. Маслова пропонує вивчати процес і результати розвитку особистості дитини за такою схемою.

1. Збір загальних відомостей про школяра: стать, вік, стан здоров'я й фізичного розвитку, умови життя в родині (склад родини, наявність інших дітей, матеріально-побутове становище, освітній, трудовий, моральний статус батьків, ставлення старших до дитини, застосування заохочень, покарань).

2. Знайомство з режимом дня школяра, використанням вільного часу, участю в домашній праці.

3. Виявлення основних характерологічних особливостей школяра (переважний настрій, прояви самостійності, свободи, працьовитості, допитливості, товариськості й ін.).

4. Виявлення основних реакцій школяра на різний тон і характер звертання до нього: задушевність, прохання, суворість, пред'явлення вимог (шляхом спостереження).

5. Визначення здатності школяра управляти своїми почуттями, бажаннями, потребами шляхом спостереження в конфліктних ситуаціях і ситуаціях вільного вибору.

6. Вплив самооцінки школяра, ступінь задоволеності собою, своєю поведінкою й успіхами, його вміння аналізувати свої вчинки та бачити себе з боку й у майбутньому.

7. Виявлення загального світогляду школяра, кола читання й інтересів, схильностей, ставлення до музики, телепередач, кіно, театру, суспільно-політичних подій. Культура мови.

8. Виявлення ставлення до навчальної праці (активність, наполегливість, старанність, самостійність, організованість у навчанні, інтерес до окремих навчальних предметів, відповідальність у виконанні домашніх завдань, мотиви навчання, ставлення до навчальних успіхів і невдач своїх товаришів).

9. Виявлення ставлення школяра до фізичної праці (звички й уміння обслуговувати себе, інтерес до виконання трудових доручень, прояв добровільності, ініціативи, самостійності, точності та швидкості у виконанні трудових справ, уміння працювати індивідуально й у колективі).

10. Визначення найбільш виражених спеціальних здібностей школяра (за результатами діяльності та провідних занять, особливо у вільний час).

11. Особливості спілкування школяра (стосунки з близькими, старшими, молодшими, однолітками, педагогами, незнайомими. За що цінує дорослих, товаришів, друзів? Чи здатний до дружби, співчуття іншим людям? Конфліктність у спілкуванні, ступінь авторитарності, становище в колективі, основні симпатії й антипатії школяра у спілкуванні).

12. Прояв моральних якостей у вчинках і поведінці школяра (чесність і справедливість, критичність і самокритичність, почуття власного достоїнства, відповідальність і дисциплінованість у справах і вчинках тощо).

13. Виявлення загальної спрямованості й рівня домагань особистості (особиста, суспільна, ділова спрямованість у діяльності й відносинах школяра; провідні мрії й ідеали та їх відображення в діяльності; адекватність, завищення чи заниження домагань особистості в діяльності та спілкуванні).

14. Виявлення особливостей темпераменту (прояв у діяльності та спілкуванні емоцій, частоти та швидкості їх зміни, швидкість і переключення уваги, темп діяльності, екстравертність чи інтровертність, слабкість, сила, урівноваженість, рухливість, інертність вищої нервової діяльності, ригідність чи пластичність).

При дослідженні процесів, що відбуваються у класному колективі, класному керівнику необхідно звернути увагу на такі важливі сторони життя колективу, як:

- сформованість соціально вартісної спільної діяльності;
- наявність пріоритетного (домінуючого) виду діяльності;
- активність і самореалізація учнів у спільній діяльності;
- стан емоційно-психологічних відносин;
- стан ділових відносин;
- наявність зв'язків з іншими групами й окремими індивідами;
- розвиток учнівського самоврядування.

При пошуку відповіді на запитання: «Наскільки учні та їхні батьки задоволені життєдіяльністю у класному колективі?» у полі зору класного наставника повинні

знаходиться такі аспекти, як комфортність і захищеність особистості учня, його ставлення до основних сторін життєдіяльності у класі; наявність у батьків почуття задоволеності результатами навчання й виховання своєї дитини, її становищем у класному колективі.

У ході діагностичної діяльності вчитель може використовувати різні прийоми та методи: педагогічне спостереження, соціологічне опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування), тестування, створення педагогічних ситуацій, методи експертної оцінки, індивідуальної та групової самооцінки, вивчення продуктів творчої діяльності учнів та ін. У технологічний арсенал класного керівника можна включити такі діагностичні засоби:

- ігри «Лідер», «Кіностудія», «Морські командні навчання», «Подорож морем улюблених занять»;
- тести «Роздуми про життєвий досвід» Н. Щуркової, «Задоволеність учнів шкільним життям» А. Андрєєва, «Задоволеність батьків роботою освітньої установи» Є. Степанова;
- «Цветик-семицветик», «Ми - колектив? Ми - колектив... Ми - колектив!», «Який у нас колектив?»;
- конкурс малюнків «Я в моєму класі» й ін.

Найчастіше розділ плану «Вивчення стану й ефективності виховного процесу у класі» оформлюється у вигляді таблиці. Наприклад, класний керівник 6-го класу С. Комлач оформила його в такий спосіб:

Предмет вивчення	Методи та прийоми вивчення	Строки вивчення	Суб'єкт вивчення
1. Стан міжособистісних відносин, виявлення лідерів у класному колективі	1. Соціометрія. 2. Гра «Морські командні навчання»	Вересень	Класний керівник
2. Інтереси та потяги учнів	1. Анкетування. 2. Складання карти інтересів	Вересень	Класний керівник Те саме
3. Умови розвитку особистості учнів	1. Відвідування учнів удома. 2. Бесіда з батьками	Жовтень-листопад	Класний керівник
4. Самооцінка особистості дитини	Методики для дослідження самооцінки	Грудень	Шкільний психолог
5. Задоволеність учнів життям у класі	Колективна творча справа «Поема про клас»	Грудень	Учні 10-го класу
6. Уявлення учнів про ідеальний образ справжніх чоловіка й жінки	Ігрове психоскульптурування	Лютий-березень	Учні 10-го класу
7. Моральна спрямованість учнів	1. Тест «Міркуємо про життєвий досвід».	Квітень	Класний керівник

	2. Акт добровольців		
8. Сформованість колективу класу	1. Методика «Якій у нас колектив?». 2. Методика для визначення мотивів участі учнів у справах класу	Квітень	Шкільний психолог
9. Задоволеність учнів і батьків життєдіяльністю у класі	1. Тести А. Андрєєва та Є. Степанова. 2. Колективний аналіз	Травень	Шкільний психолог Класний керівник
10. Вихованість учнів	Стандартизована характеристика школяра (за Б. Бітінасом)	Травень	Класний керівник і вчителі, які працюють у класі

Поряд з основними розділами у план можуть бути включені різні додатки. У таких випадках план виховної роботи нерідко перетворюється на щоденник класного керівника. Відповідно до традицій планування в конкретному навчальному закладі або на розсуд самого класного наставника в основному документі вихователя можуть бути відомості про учнів та їхніх батьків, результати педагогічного спостереження та психолого-педагогічної діагностики, записи вчителя, що відбивають його враження про життєдіяльність у класі та про участь вихованців у загальношкільних справах. Найчастіше план роботи класного керівника доповнюється додатками.

1. Відомості про батьків, які можна викласти в таблиці:

ПІБ батька	Рік народження	Місце роботи, посада	Робочий і домашній телефони	Житло-побутові умови	Мікроклімат у родині	Чим можуть допомогти школі
1.						
2.						
...						

2. Інформація про участь батьків у життєдіяльності класу й відвідування батьківських зборів:

ПІБ батька	Батьківські збори	День відкритих дверей	Вечір „Світ захоплень нашої сім'ї“			
	дата	дата	дата			
1.						
2.						
...						

3. Деякі відомості про родини й учнів:

- а) багатодітні родини
- б) діти з неповних родин
- в) діти, які потребують пільгового харчування
- г) опікувані діти
- д) учні, які стоять на класному обліку
- е) учні, які стоять на шкільному обліку
- ж) родини, які стоять на обліку у школі

4. Список членів батьківської ради класу:

ПІБ батька	Доручення	Місце роботи	Домашня адреса	Телефон
1.				
2.				
...				

5. Відомості про інтереси й захоплення учнів, їхню зайнятість у позаурочний час:

ПІБ учня	Інтереси і захоплення	Найменування гуртка, секції	Місце занять	Час занять
1.				
2.				
...				

6. Результати діагностичних досліджень.

7. Щоденник педагогічного спостереження.

8. Інформація про учнівське самоврядування у класі:

ПІБ учня	Доручення	Ступень активності
1.		
2.		
...		

Завершуючи розгляд змісту та структури плану виховної роботи, необхідно зауважити, що запропоновані нами розділи плану не є обов'язковими. Ми рекомендуємо зразковий варіант плану, що може використовуватись класним керівником як методична підказка. Нам доводилось бачити у планах успішно працюючих педагогів поряд із пропонованими інші розділи. У деяких випадках ми самі радили вчителям, наприклад, класним керівникам 1, 5, 10-х класів, вибирати інший зміст й іншу структуру плану. Наставники цих класних колективів, як правило, на початковому етапі роботи з учнями спрямовують свої основні

зусилля на моделювання виховної системи класу та згуртування класного колективу. А отже, в їхніх планах цільові орієнтири й основні напрями роботи повинні бути пов'язані з діяльністю з формування модельних уявлень про виховну систему класу. У такій ситуації класному керівнику рекомендується оформити розділ «Основні напрями та справи класного колективу» у такий спосіб:

Основні напрями роботи	Спільна діяльність			
	вересень	жовтень	листопад	грудень
1. Вивчення учнів класу, відносин, спілкування й діяльності у класному колективі				
2. Проектування цілей, перспектив та образу життєдіяльності класного колективу				
3. Створення розвивального середовища особистості дитини, згуртування й розвиток класного колективу				

Можливі й інші варіанти плану. Планування - справа творча, тому класний керівник має право вибрати свій варіант, який найбільшою мірою відповідає його педагогічним поглядам, містить необхідну інформацію і є зручним для використання в повсякденній роботі. Але дуже важливо уникнути грубих помилок у процесі складання плану.

Порада вченого. Відомий дослідник Л. Малєнкова застерігає вчителів від допущення найбільш розповсюджених помилок у практиці планування виховної роботи:

- відсутність чіткої визначеної мети, визначених стратегічних задач виховання, заснованих на глибокому науковому знанні дітей, і сформованої психолого-педагогічної ситуації;
- традиційне очікування вказівок, рекомендацій, розпоряджень, конкретних розробок «заходів» зверху і, як наслідок, безініціативність класного керівника;
- примітивізм планування (план-відписка, що містить якийсь, часто випадковий, перелік справ);
- невміння (а іноді небачення необхідності) залучення дітей до планування;
- неконкретність і невизначеність спланованих справ, які призводять до незацікавленості як дітей, так і педагога (на зразок «провести диспут», «працювати над моральним вихованням дітей», «улаштувати «Вогник» або «похід місцями бойової слави» й т. п.).

Автор: Є. Степанов